

Leve de vleesetende vegetariër – Wantrouw de rechtlijnigen

(1) “Diervriendelijk vlees bestaat niet”, scandeerden fanatieke vegetariërs voor de deur van de biologische slager bij mij in de buurt. Strikt genomen hadden ze een punt, maar een beetje vreemd vond ik het wel. Ik had sterk de indruk dat ze hun pijlen beter hadden kunnen richten op een kiloknaller of een megastal.

(2) Hoe zouden deze vegetariërs tot hun besluit zijn gekomen om juist bij een biologische slager te gaan demonstreren? Ze zullen ooit besloten hebben geen dierlijk voedsel meer tot zich te nemen. Een nobel streven: daarmee voorkomen ze dierenleed, dragen ze aanzienlijk minder bij aan de CO₂-uitstoot en verkleinen ze hun ecologische voetstap onmiddellijk. Maar goed, als je consequent bent, kun je het daar niet bij laten. Want als je echt overtuigd bent van je mening, moet je proberen anderen daarvan te overtuigen. Eigenlijk is het moe-reel verwerpelijk dat niet te doen. En zo kan het dus gebeuren dat je op een dag besluit vegetariër te worden en je jezelf niet veel later al demonstrerend aantreft bij een biologische slager. Als je niet oppast, streef je heel consequent je doel voorbij.

(3) En denk nu niet dat alleen vegetariërs dit zo doen, het consequente denken van niet-vegetariërs is vaak nog erger. Als je zegt dat je vegetariër bent, grijpen veel niet-vegetariërs elke kans aan om je op inconsequenties te wijzen. “Ja, maar je draagt wel leren schoenen.” En als ze je een keer betrappen op het eten van vlees, dan is het hek echt van de dam. Terwijl de vegetariër, die toch al

nooit vlees eet, juist het recht heeft om zo heel af en toe een stukje dierlijk voedsel te eten. Als het gaat om het verminderen van dierenleed en CO₂-uitstoot zou het veel effectiever zijn als al die vleeseters nu eens een stuk minder vlees eten.

(4) Het komt allemaal doordat we consequent zijn hoog waarderen en inconsequentie zien als een doodzonde. Kijk maar naar de politiek. Wanneer je als politicus wordt beticht van draaien, raak je beschadigd. Het beroemdste voorbeeld uit de recente Nederlandse geschiedenis is ongetwijfeld dat van Wouter Bos. “U draait en u bent niet eerlijk”, zei Balkenende (CDA) tegen hem tijdens een radiodebat. Vervolgens bleef het CDA Bos als inconsequente draaikont afschilderen, met succes: Bos’ Partij van de Arbeid lag een straatlengte voor in de peilingen, maar uiteindelijk werd het CDA de grootste partij. En er zijn meer politici die proberen zichzelf neer te zetten als de enige consequente te midden van inconsequenzen, vaak met succes. Fijn voor hen, maar als samenleving schieten we er weinig mee op. We zouden inconsequentie veel meer moeten waarderen.

(5) Het is natuurlijk prettig om een helder en consequent wereldbeeld te hebben. Dat geeft duidelijke richtlijnen voor je handelen en een gevoel van rust. Maar het is lastig vol te houden: de wereld verandert voortdurend en je hebt nu eenmaal ook te maken met anderen die anders over dingen kunnen denken. Bovendien is volledige consequentie onmogelijk.

85 Vroeg of laat ontdek je dat elke
ordening, elk verhaal, elk systeem
'tekortschiet', dat wil zeggen: niet
helemaal consequent is. Er zijn altijd
losse eindjes en restcategorieën.

90 **(6)** Dat merk je al bij iets simpels als
het opruimen van je bureau. Als je
een indeling hebt bedacht voor de
stapel papieren, zit je uiteindelijk al-
tijd met een rest, de dingen die niet
95 in een van de hokjes passen. Wat
doe je daarmee? Je kunt die gena-
deloos door de papierversnipperaars
halen, ze wegmoffelen in een ver-
borggen laatje of ze een beetje op je
100 bureau laten slingeren. Natuurlijk is
het ook mogelijk om voor een andere
ordening te kiezen die deze dingen
wel een belangrijkere plek geeft, het
probleem is alleen dat je dan weer
105 andere restcategorieën overhoudt.
Hoe fijnmaziger je ordening, hoe min-
der restcategorieën, maar hoe inge-
wikkelder en onhandiger in het ge-
bruik. Het zal nooit lukken een orde-
110 ning te bedenken die alles een gelij-
ke plek geeft, want dan kom je uit bij
chaos.

(7) Zo kent ook de maatschappij los-
se eindjes en restcategorieën, zoals
115 mensen die niet in het systeem pas-
sen: vluchtelingen, andersdenken-
den, verstandelijk beperkten, ouden
van dagen. Wat doe je met hen? In
de versnipperaars? Of wegstoppen in
120 een laatje? In Nederland kiezen we
meestal voor de laatste oplossing:
we stoppen ze in inrichtingen of
vluchtelingenkampen, bij voorkeur
buiten de bewoonde wereld.

125 **(8)** En dan zijn er nog mensen die
een ander consequent systeem
voorstaan en dat van jou betwisten.
Wat moet je met hen? Verdelen?
Negeren? Overreden? De wang toe-
130 keren? Op kleine schaal is het pro-
bleem misschien nog redelijk over-

zichtelijk, maar in de geschiedenis
zijn voorbeelden te vinden waarbij
het desastreus uit de hand liep.

135 **(9)** Onze democratie is in dit licht een
prachtig systeem. Meerdere partijen
met verschillende wereldbeelden
moeten er samen zien uit te komen.
Het is de ultieme manier om desas-
140 treuze gevolgen van consequent
denken te voorkomen. Des te gekker
is het dat we onze politici juist gena-
deloos afrekenen op de inconse-
quenties van hun standpunten. Wat
145 hebben we liever: politici die het bes-
te besluit nemen, die er met anders-
denkenden proberen uit te komen, of
politici die koste wat kost vasthouden
aan een standpunt, om de enige re-
150 den dat dat nou eenmaal hun stand-
punt was? In een klimaat waar alles
om consequentie draait, wordt het
erg lastig om eens iets uit te probe-
ren, want voor je het weet, word je
155 beticht van inconsequentie. Politici
die beweren dat ze, in tegenstelling
tot de anderen, nu eindelijk eens
consequent zullen zijn en echt de
waarheid zullen spreken, moet je dus
160 juist wantrouwen. Want of ze liegen
of ze zijn uit op een dictatuur.

(10) Maar kunnen wij dan zomaar
helemaal zonder die ordeningen?
Hebben wij niet een minimale vorm
165 van consequentie nodig om ons
handelen op te baseren? Volgens de
Duitse denker Friedrich Nietzsche
zou het moment ooit komen dat we
werkelijk zonder consequentie kun-
170 nen, alleen moest daarvoor wel eerst
een nieuwe mens opstaan: de
übermensch. Bij deze übermensch
moet je niet denken aan de karika-
tuur die Adolf Hitler ervan maakte –
175 een zuivere ariër die volgens de
nazistische vastomlijnde ideologie
denkt en handelt – maar juist aan
iemand die zonder ideologie kan

180 leven: een wezen dat geen wereld-
beeld nodig heeft, niet streeft naar
enige vorm van consequentie, die
zich kan redden in de chaos. De
mens is een “brug”, een “overgang”,
een “koord, geknoopt tussen het dier
185 en übermensch”, schrijft Nietzsche in
Aldus sprak Zarathoestra. Wij naar
consequentie strevende mensen zijn
volgens Nietzsche dus van voorbij-
gaande aard.

190 **(11)** Net als Nietzsche denk ik dat
leven zonder wereldbeeld te hoog
gegrepen is voor de huidige mens,
maar ik vraag me wel af of die
übermensch er ooit zal komen. In
195 ieder geval kunnen we in afwachting
van deze supermens voorlopig maar
beter leren leven met wereldbeelden
die weliswaar een zwakke vorm van

200 consistentie kennen, maar uiteindelijk
toch inconsequent blijken. Als we
onze irritaties daarover wat kunnen
onderdrukken zijn we al een heel
eind. Want een inconsequenter leven
is geen gemakkelijk leven – het ver-
eist zelfbeheersing en een bijzonder
205 flexibele geest. Je moet wel iets van
richtlijnen hebben, maar die ook weer
niet al te serieus nemen.

(12) De verleiding om te denken dat
210 je eindelijk het consequente systeem
hebt gevonden, ligt altijd op de loer.
Inconsequentie blijft nu eenmaal irri-
teren. Juist daarom heb ik zo’n waar-
dering voor de flexitariër, de levens-
215 minnende doodgraver, de fietsende
autobezitter, de varende landrot, de
niet-stemmende politicus, de dronken
geheelonthouder en de rokende arts.

naar: Frank Meester

uit: de Volkskrant, 30 april 2016

Frank Meester is filosoof en publicist.

Tekst 1 Leve de vleesetende vegetariër – Wantrouw de rechtlijnigen

“Strikt genomen hadden ze een punt” (regels 4-5)

- 1p 1 Citeer het zinsgedeelte uit alinea 1 dat verwoordt welk punt ‘ze’ volgens de tekst hadden.

Na de inleiding is tekst 1 onder te verdelen in drie delen. Deze achtereenvolgende delen kunnen van de volgende kopjes worden voorzien:

deel 1: De onmogelijkheid van een consequent wereldbeeld

deel 2: Het dilemma van consequentie in de politiek

deel 3: De inconsequente mens als ideaal?

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 1?

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 3?

“Maar goed, als je consequent bent, kun je het daar niet bij laten.” (regels 20-21)

- 1p 4 Welk bezwaar zou een kritisch lezer kunnen hebben tegen de onderbouwing van deze bewering?
- A Demonstrerende vegetariërs worden woorden in de mond gelegd om aannemelijk te maken dat ze alleen bij de biologische slager demonstreren vanuit de wens consequent te zijn.
 - B De tekst beschuldigt vegetariërs die niet gaan demonstreren van inconsequent en dus immoreel gedrag om aannemelijk te maken dat we daarom inconsequente mensen niet serieus moeten nemen.
 - C Er wordt onvoldoende aannemelijk gemaakt dat vegetariërs die bij de biologische slager demonstreren, een goed voorbeeld zijn van mensen die consequent volgens hun principes leven.
 - D Er wordt onvoldoende aannemelijk gemaakt waarom mensen die zelf een overtuiging hebben, genoodzaakt zijn deze overtuiging ook over te brengen op anderen.

In de titel van tekst 1, ‘Leve de vleesetende vegetariër – Wantrouw de rechtlijnigen’ duidt het woord ‘rechtlijnigen’ een kenmerk aan van een bepaalde groep mensen.

- 1p 5 Met welk woord wordt dat kenmerk in tekst 1 zelf aangeduid?

Uit alinea 3 blijkt een oordeel over het al dan niet consequente gedrag van de vegetariër en dat van de niet-vegetariër.

- 1p 6 Welk oordeel is dat?
- A Beide groepen spreken elkaar terecht aan op hun inconsequente gedrag.
 - B Beide groepen zouden best wat minder consequent mogen zijn.
 - C Niet-vegetariërs zijn vaak inconsequenter dan vegetariërs.
 - D Vegetariërs zijn vaak inconsequenter dan niet-vegetariërs.

Aan alinea 4 kunnen twee functies worden toegekend: een ten opzichte van de voorafgaande alinea's en een ten opzichte van de erop volgende alinea's.

- 1p 7 Welke twee functies zijn dat?
- A constatering en standpunt
 - B constatering en voorbeeld
 - C verklaring en conclusie
 - D verklaring en standpunt

- 1p 8 Welk argumentatieschema wordt in alinea 4 vooral gebruikt?
een argumentatieschema op basis van
- A autoriteit
 - B kenmerk of eigenschap
 - C oorzaak en gevolg
 - D overeenkomst en vergelijking
 - E voorbeelden
 - F voor- en nadelen

Alinea 5 is te lezen als een zelfstandige redenering. Elke zin binnen deze redenering heeft een eigen functie. Twee van die functies zijn in onderstaand schema al gegeven.

3p 9

Vul de ontbrekende functies in.

Noteer daartoe de nummers van de betreffende zinnen en zet daarachter de juiste functie.

Kies uit: argument, standpunt of tegenargument. Een functie kan meer dan een keer voorkomen.

zin	functie
1 Het is natuurlijk prettig om een helder en consequent wereldbeeld te hebben. (regels 75-77)	
2 Dat geeft duidelijke richtlijnen voor je handelen en een gevoel van rust. (regels 77-79)	
3 Maar het is lastig vol te houden: (regels 79-80)	
4 de wereld verandert voortdurend (regels 80-81)	
5 en je hebt nu eenmaal ook te maken met anderen die anders over dingen kunnen denken. (regels 81-83)	
6 Bovendien is volledige consequentie onmogelijk. (regels 83-84)	tegenargument (bij 1)
7 Vroeg of laat ontdek je dat elke ordening, elk verhaal, elk systeem 'tekortschiet', dat wil zeggen: niet helemaal consequent is. (regels 85-88)	
8 Er zijn altijd losse eindjes en restcategorieën. (regels 88-89)	argument (bij 6)

“Zo kent ook de maatschappij losse eindjes en restcategorieën” (regels 113-114)

Een kritisch lezer kan in een tekst verschillende drogredenen herkennen, zoals:

- 1 cirkelredenering
- 2 onjuist beroep op een oorzaak-gevolgschema
- 3 overdrijven van voor- of nadelen
- 4 overhaaste generalisatie
- 5 persoonlijke aanval
- 6 verkeerde vergelijking
- 7 vertekenen van het standpunt

2p **10** Geef aan van welke drogredenen uit bovenstaande lijst er sprake zou zijn in het gegeven citaat en leg uit op grond van de tekst wat er dan niet klopt in de argumentatie.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

1p **11** Met welke omschrijvingen is de toon in de alinea's 7 en 8 het best te typeren?

- A betweterig en minachtend
- B spottend en overdrijvend
- C verwijtend en vol onbegrip
- D waarschuwend en nieuwsgierig

“Het is de ultieme manier om desastreuze gevolgen van consequent denken te voorkomen.” (regels 139-141)

1p **12** Wat is ‘de ultieme manier’, volgens tekst 1?

“Want of ze liegen of ze zijn uit op een dictatuur.” (regels 160-161)

1p **13** Waarom zou er sprake zijn van liegen, volgens de tekst?

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

“Maar kunnen wij dan zomaar helemaal zonder die ordeningen? Hebben wij niet een minimale vorm van consequentie nodig om ons handelen op te baseren?” (regels 162-166)

- 1p 14 Welke van de onderstaande formuleringen vat het best samen welke antwoorden de filosoof Nietzsche en de auteur op die vragen geven?
- A De auteur betwijfelt of de mens wel zonder ordening kan, zoals Nietzsche zegt. De auteur wijst erop dat het gebrek aan ordening tot het nazisme heeft geleid en vermoedt dat de mens niet in staat is zich tot übermensch te ontwikkelen.
 - B Nietzsche denkt dat de mens niet meer consequent hoeft te zijn als die mens zich heeft ontwikkeld tot übermensch. De auteur betwijfelt echter of die übermensch er ooit komt en denkt dat de naar consequentie strevende mens moet leren leven met inconsequenties.
 - C Nietzsche denkt dat übermensen best zonder ordening kunnen, maar dat de mens ervoor vreest dat nazistische ideologieën dan de overhand krijgen. De auteur is het deels met Nietzsche eens, maar denkt dat Nietzsches waarschuwing voor het nazisme overdreven is.
 - D Nietzsche stelt dat de mens zich eerst tot übermensch moet ontwikkelen om te kunnen leven zonder ordening. De auteur gaat ervan uit dat het leven zonder ordening sowieso te moeilijk is voor de mens, zelfs voor de übermensch.

“Wij naar consequentie strevende mensen zijn volgens Nietzsche dus van voorbijgaande aard.” (regels 186-189)

- 1p 15 Welke van de onderstaande omschrijvingen drukt het best uit wat hier met ‘van voorbijgaande aard’ bedoeld wordt?
- Met ‘van voorbijgaande aard’ wordt hier bedoeld
- A dat de mens zich langzaam maar zeker aan het ontwikkelen is tot een versie van zichzelf die tegen chaos kan.
 - B dat een mensenleven per definitie tijdelijk is, waardoor elk wereldbeeld verdwijnt zodra een generatie gestorven is.
 - C dat het er niet naar uitziet dat de huidige mens ooit zal uitgroeien tot een naar inconsequentie strevende übermensch.
 - D dat het nazisme wel heeft aangetoond dat elk consequent wereldbeeld uiteindelijk ooit ophoudt te bestaan.

In alinea 11 wordt een advies aan de lezer geformuleerd.

- 1p 16 Citeer de zin waarin dit advies het duidelijkst wordt geformuleerd.

- 1p 17 Met welke uitspraak wordt het doel van tekst 1 het best getypeerd?
Tekst 1 is vooral een betogende tekst
- A die de lezer aan het denken wil zetten over de voor- en nadelen van consequent zijn en die probeert aan te zetten tot inconsequent gedrag.
 - B die de lezer wil uitleggen waarom mensen niet koste wat kost consequent zouden moeten zijn en die suggereert dat inconsequent gedrag voordelen heeft.
 - C die niet alleen vegetariërs maar ook vleeseters ervan wil overtuigen wat flexibeler met hun principes om te gaan.
 - D die politici wil overtuigen van de gevaren van consequent zijn en die de lezer wil verleiden tot meer waardering voor de inconsequente mens.

De titel van tekst 1 is 'Leve de vleesetende vegetariër – Wantrouw de rechtlijnigen'.

In deze titel worden door 'Leve' en 'Wantrouw' tegengestelde waarderingen uitgesproken voor de twee genoemde groepen.

- 2p 18 Leg uit waarom de vleesetende vegetariër positief gewaardeerd wordt en de rechtlijnigen negatief gewaardeerd worden.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.